

Zera Berach inst.
In memory of Hatzadik
Rabbi S.B. Lieberman Zt"l
Pob 2093 Tsfat ISRAEL

מוסדות זרע ברך על שם הגה"צ
רבי שמחה בונים ליברמן זצוק"ל
ת"ד 2093 צפת עיה"ק

שבילין דאורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ז

פרשת ואתחנן

בענין מסירת מגילת בית המקדש בעמידה

**ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה וגוי' ועשו בארץ אשר
אנכי נותן להם לרשתה (ה,כח)**

איתא במדרש (שוחר טוב שמואל פט"ו, ילקו"ש שם רמו קטו, ודברי הימים רמו תתרא) ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רבי יצחק מגילת בית המקדש מסר הקב"ה למשה בעמידה הלא הוא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי וגוי'. ופירש הזית רענן דאת כל המצוה וגוי' ועשו בארץ, משמע דהיינו בנין בית המקדש שיבנו בארץ.

עוד איתא שם, עמד משה ומסרה ליהושע בעמידה וכו', עמד יהושע ומסרה לזקנים בעמידה וכו', עמדו זקנים ומסרום לנביאים בעמידה וכו', עמדו נביאים ומסרוה לדוד בעמידה, עמד דוד ומסרה לשלמה בעמידה שנאמר ואתה ה' חנני והקימני ואשלמה להם (תהלים מא, יא). ומבואר מדברי המדרש דיש קפידא במגילת בית המקדש שהוא סדר צורת הבית ובנינו שימסרוה מדור לדור דוקא בעמידה.

ובזה יתבאר בפשטות דבר פלא במדרש (אגדת בראשית לח, א, ומובא בראשית חכמה שער התשובה פ"ג) אמרו רבותינו שלש עשרה שנים עשה דוד חולה ומוטל במטה וכו', עד שביקש רחמים מלפני הקב"ה ואמר לפניו רבונו של עולם העמידני בשביל בית המקדש שמסר לי שמואל הנביא, בבקשה ממך חזקני ואמצני והורידני ממטה זו ואשלים להם מגילת בנין בית המקדש, שנאמר ואתה ה' חנני והקימני ואשלמה להם, הקימני מן המחלה ואשלים להם מגילת בנין בית המקדש, מיד שמע הקב"ה את תפילתו ועמד מן המטה, שנאמר ויקם דוד המלך על רגליו (דברי הימים א כח, ב), והיכן אדם עומד לא על רגליו, ומהו על רגליו, אלא שנרפא ונעשה בריא ועמד ברגליו וכו', ומסר להם מגילת הבית.

ולכאורה כל הרואה משתומם למה היה לו לעמוד על רגליו כדי למסור מגילת בנין בית המקדש וכי לא היה יכול למסרה בשעה שהיה חולה ומוטל במטה, אמנם לפי דברי המדרש הנ"ל הדברים מאירים ומבוארים, דהואיל ויש קפידא שמגילת בית המקדש תמסר דוקא בעמידה, לכן לא היה דוד יכול למסרה בחוליו כשהוא מוטל במטה, והוצרך לבקש מהקב"ה להקימו מחליו לעמוד על רגליו שיוכל למסור המגילה דבית המקדש, וכן מבואר בזה היטב דברי המדרש שלמדו שדוד מסרה לשלמה בעמידה ממה שנאמר ואתה ה' חנני והקימני ואשלמה להם, דזה היתה עיקר בקשתו של דוד בשעת חליו, ודברי שני המדרשים מלמדים זה על זה.

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ז

עדיין צריך ביאור מהו ענין הקפידא במגילת בית המקדש שתמסר מדור לדור דוקא בעמידה.

ונראה לבאר, דהנה איתא בברכות (י:): המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנאמר (יחזקאל א, ז) ורגליהם רגל ישרה, ופירש"י יכוין את רגליו זו אצל זו, שנאמר ורגליהם רגל ישרה, נראין כרגל אחד, וכן איתא בירושלמי שם (פ"א ה"א) מלאכים אין להם קפידין, פירוש שאין להם פרקים ברגליהם שיכולין לכופףאותם כדי לישב, אלא תמיד עומדין הם, ועיין בבית יוסף (או"ח סי' צה) שכתב שהואיל והוא מדבר עם השכינה צריך לסלק כל מחשבות הגוף מלבו ולדמות כאילו הוא מלאך.

עוד איתא בילקוט שמעוני (פ"ר אחרי מות רמז ת קע"ח והוא מפרקי דר' אליעזר פמ"ו) שנתן הקב"ה רשות לשטן להשטין ביום הכפורים, וראה השטן שלא מצא בהם חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה יש לך עם אחד בארץ דומה לאלאכי השרת וכו', מה מלאכי השרת אין להן קפיצין עומדין, אף ישראל עומדין ביום הכפורים וכו', והקב"ה שומע עדותו מן הקטיגור שלהן ומכפר על כל עונותיהם של ישראל.

ובזה יש לבאר ענין העמידה במסירת מגילת בית המקדש, דהנה בית המקדש הוא מקום השראת השכינה ומקום משכן המלאכים (עיין מדרש רבה שמות לח, ח, וברמב"ן ורבינו בחיי פ"ר תצוה כח, לה), ולכן בשעה שאנו עוסקים במסירת מגילת בית המקדש, דהיינו בסדר ואופן בנינו ולימוד דינו, שהוא כדי להכין מקום להשראת השכינה, יש לנו להתדמות בזה למלאכים וכמו שכתב הבית יוסף הנ"ל לענין תפלה, ולפיכך מסירתה דיקא בעמידה.

פאר הלבנון ח"יב בהקדמה

***

סומא פטור מן המצוות

וזאת המצוה החוקים והמשפטים אשר צוה ה' וגו' (ו, ח)

בב"ק (פז.). תניא אידך ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה ר' יהודה פוטר מכל מצוות האמורות בתורה וכו' אמר קרא ואלו המצוות [במסורת הש"ס תיקן דצ"ל וזאת המצוה] החוקים והמשפטים, כל שישנו במשפטים ישנו במצוות וחוקים, וכל שאינו במשפטים [כמו שנתבאר שם בגמ' לעיל שר' יהודה פוטר לסומא מכל דינים שבתורה] אינו במצוות וחוקים.

כתב הפמ"ג בפתיחה כוללת (ח"ג בסופו) שלא פטרו ר' יהודה לסומא אלא ממצוות עשה אבל במצוות לא תעשה אף ר' יהודה מחייבו מן התורה, ומה שכתבו התוס' במגילה (כד).

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ז

ד"ה מ' שאף שר' יהודה פוטרנו מן התורה מ"מ חייב במצות מדרבנן שלא יהא כנכרי, היינו לענין חיובו במצות עשה אבל במצוה לא תעשה סומא חייב בהם מן התורה אף לר' יהודה. ויש לדון בזה מדברי המרדכי במגילה (סי' תשצח) שנשאל לה"ר טוביא מוינא איך סומא מוציא בניו ובני ביתו בקידוש לר' יהודה דאמר סומא פטור מכל המצות ואינו חייב אלא מדרבנן והיאך אתי דרבנן ומפיק דאורייתא. ואי נימא כהפמ"ג שר' יהודה מודה שסומא חייב במצות לא תעשה מן התורה אי"כ לא קשיא מידי, דהא קיי"ל (ברכות כ:.) שנשים חייבות בקידוש היום דבר תורה אע"פ שפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא משום שנאמר זכור ושמור כל שישנו בשמירה (מצות לא תעשה) ישנו בזכירה (עשה דקידוש), וא"כ גם סומא שישנו בשמירה מן התורה ישנו בזכירה וחייב בקידוש היום מן התורה. אלא מוכח שהמרדכי סובר שסומא פטור לר' יהודה אף ממצות לא תעשה.

וכן נראה מדברי התוס' בר"ה (לג. ד"ה הא) שכתבו שאע"פ שלר' יהודה סומא פטור מן המצות מ"מ אם רצה לעשות המצוה מותר לו לברך עליה, וראיה מהא דאמר רב יוסף (ב"ק פז.) מעיקרא אמרי מאן דאמר הלכה כר' יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן דלא מיפקדנא ועבידנא, ואי נימא דסומא אסור לברך על המצוה אי"כ אמאי עביד יומא טבא והלא היה מפסיד ברכות ציצית ולולב ותפילין ומגילה ונר חנוכה וסוכה והבדלה וקידוש היום וכו'. ואי נימא דסומא חייב בלא תעשה הרי אינו מפסיד הברכה דקידוש היום שכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה.

אמנם באמת נראה דלא ראיה היא, דיש לומר דהא דאמרינן כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה היינו דוקא בנשים שיש להם שייכות במצות אלא שפטרן התורה ממצות עשה שהזמן גרמא, לענין מצות קידוש היום ילפינן שחייבות משום שכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה וחייבות במצוה זו כמו בשאר מצות שחייבות בהם ולא נאמר בזה הפטור דזמן גרמא, אבל סומא שהוא מופקע מכל מצות עשה שבתורה, אף אי נימא שחייב מן התורה בכל מצות לא תעשה לא שייך לחיובו משום כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, שאין זה חיוב חדש שאלים חיוב עשה דקידוש היום משאר כל העשין אלא הוא רק גילוי מילתא שאין לפוטרו משום זמן גרמא אלא הוא מצות עשה כשאר העשין שנשים חייבות בהם, אבל סומא שמופקע מכל העשין שבתורה נראה דפטור אף מחיוב זה של כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה.

בשבילי השבת בהשמטות עמוד שיג

***

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ז

ביאור הבקשה ותגמלנו חסדים טובים

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (ו, ה)

וברש"י ובכל מאדך בכל מדה ומדה שמודד לך בין במדה טובה בין במדת פורענות, וכן דוד הוא אומר (תהלים קטז) כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא, צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא (והוא מספרי כאן פיסקא לב).

וביאר הרמב"ם בפירושו על המשנה בברכות (פ"ט מ"ה) בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד, דבכל ענין שיבואך שבחהו והודהו דכל דעביד מן שמיא לטב עביד. ועל דרך זה איתא בשם הרבי ר' זושא זי"ע לפרש מה שאומרים בתפלה ותגמלנו חסדים טובים, הלא כל חסד הוא טוב, ומהו כפל הלשון חסדים טובים, אלא דהאמת הוא שכל מה שעובר עלינו מאתו יתברך אפילו מה שנראה לעינינו שאינו טוב טמון בו חסד אלא שהוא בנסתר ותכליתו לטובה, ומבקשים ותגמלנו חסדים טובים שיהא ניכר ונגלה לעינינו שהם טובים מתחילתם.

וכעין זה שמעתי לפרש בשם הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' זצ"ל נוסח זמירות ליל שבת קודש [ברבון כל העולמים] מודה אני לפניך ה' וכו' על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי ועם כל בני ביתי ועם כל בריותיך בני בריתי, כלומר הנני יודע ומכיר שכל הנהגתך עמי הן לטוב והן מה שנראה בעיני שאינו טוב, הכל טמון בו חסד, אך בקשתי שכל מה שאתה עתיד עמי, שיהיו עם כל בני ביתי וכל בריותיך, דהיינו שיהא נגלה לעיני כולם שהם חסדים טובים הנראים וניכרים לעין כל.

בשבילי ברכת הגומל בהקדמה

***

קריאת שמע ותלמוד תורה

ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך (ו, ז)

מכאן למדו למצות קריאת שמע לקרותה שחרית וערבית. וכן מקיימים בקריאתה מצות תלמוד תורה כדאיתא במנחות (צט:): אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, וכן איתא בנדרים (ח). גבי מצות תלמוד תורה דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית.

והגר"א בשנות אליהו (פאה פ"א מ"א) כתב דתלמוד תורה אין לה שיעור למטה דפעמים בתיבה אחת פוטר, והא דאיתא בגמרא קרא ק"ש שחרית וערבית כאילו קיים והגית בו יומם ולילה, לא בא לאפוקי שאינו יוצא בתיבת אחת, אלא ק"ש הוא חיוב על כל אחד

בשביעי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ז

לקרות שחרית וערבית, ועל זה אמרו דאם קרא ק"ש אפילו תיבה אחת אינו צריך ללמוד ויוצא בק"ש, והא דכתיב והגית בו יומם ולילה היינו במי שיש לו פנאי, אבל אם צריך לעסוק במצוה או בדרך ארץ אזי פוטר עצמו בתיבת אחת, ונקט התנא דאין לתלמוד תורה שיעור למטה להורות שצריך מאד מאד לחבב את התורה דבכל תיבה ותיבה שלומד הוא מצוה בפני עצמה ע"ש.

ומבואר דאותו קריאת שמע שקורא האדם לצאת בה ידי חובת מצות ק"ש עולה לו ג"כ למצות תלמוד תורה, ויש לעיין האם צריך לכוין בשעת קריאת שמע שרוצה לצאת גם ידי חובת מצות תלמוד תורה, או שמא אף דאינו מכוין למצות תלמוד תורה ג"כ מקיים בזה המצוה דתלמוד תורה.

והנה איתא בברכות (יא:): דברכת אהבה רבה פוטר מלברך ברכת התורה (משום שיש בה מעין ברכת התורה ותן בלבנו ללמוד וללמד, רש"י), ובירושלמי שם (פ"א ה"ה) אמרו והוא ששנה על אתר, דהיינו שלמד מיד אחר זה, והבית יוסף (או"ח סי' מז) הקשה מדוע הצריך הירושלמי שילמוד מיד הרי לעולם הוא לומד שהרי קורא ק"ש מיד אחר אהבה רבה, וכתב לתרץ (בתירוץ השני) וז"ל, דק"ש ותפלה לא חשיבי לימוד לענין זה, דדברי תחנונים ותפלה לחוד ודברי תלמוד תורה לחוד, וק"ש כדברי תפלות הוא עכ"ל.

ובספר חקרי לב (או"ח סי' ט) הקשה מהא דאיתא בגמ' דמנחות הנ"ל דבקריאת שמע מקיים נמי מצות תלמוד תורה, ותירץ החיד"א (בשו"ת יוסף אומץ סי' סו) דמה שאמרו במנחות היינו דוקא במכוין לצאת ידי חובת מצות תלמוד תורה בק"ש.

אמנם מסתימת לשון הראשונים בסוגיא דברכות שם שכתבו שקריאת שמע בכלל תלמוד תורה היא, משמע אפילו אינו מכוין לשם מצות תלמוד תורה (עיין ריטב"א ורא"ה שם, וברשב"א דף י:), וע"ע ברמב"ן (מו"ק כא.) ובריטב"א (שם טו.) שכתבו דאבל מקיים מצות תלמוד תורה על יד חיובו לקרות ק"ש שחרית וערבית, הרי דבסתם ק"ש שקורא האבל לחובת ק"ש יוצא בה ידי מצות תלמוד תורה.

אמנם הדברים צריכים ביאור, הא כיון דקיי"ל מצות צריכות כונה א"כ היאך עולה לו קריאת שמע למצות תלמוד תורה, הרי הכל מכוונים בקריאתה לשם מצות ק"ש ולא לשם תלמוד תורה.

ונראה לבאר ולומר דכל עיקר מצות ק"ש ניתנה לישראל כדי לקיים בה מצות תלמוד תורה אפילו למי שטרוד בעסקיו, וכדאיתא במדרש תהלים (מזמור א) על הפסוק כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, ר' אליעזר אומר אמרו ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם רוצין אנו ליגע בתורה יום ולילה אבל אין לנו פנאי, אמר להם הקב"ה רבונו של תפילין וכו', ור' יהושע פליג ואמר זו קריאת שמע שאם אדם קורא אותה שחרית וערבית

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ז

מעלה עליו הקב"ה כאילו יגע בתורה יומם ולילה. וכן כתב בספר מנורת המאור (פ"ו נר ג כלל ג ח"א) בשם ספרי, למה התקינו ק"ש שחרית וערבית, לפי שאמר הקב"ה לישראל לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, וחזר ואמר ששת ימים תעשה מלאכה, היאך יתקיימו שני מקראות הללו, לפיכך תיקן להם קריאת שמע שחרית וערבית שכל הקורא אותה כאילו קורא כל התורה, משל למלך שנתן לבנו שדות הרבה והיה יגע בעבודתם, כיון שראה המלך שהיה יגע בהן תיקן לו כרם אחד והביא כל מעדני עולם ושתל בו, כך הקב"ה נתן לישראל תורה נביאים וכתובים, אמר כל מי שמתייגע בהן אין קץ למתן שכרו, וכל מי שאין יכול להתייגע בהן דיו שיקרא ק"ש שחרית וערבית. הרי דעיקר מצות ק"ש היא ג"כ לתלמוד תורה, ולפיכך כל שקורא ק"ש מקיים שניהם מצות קריאת שמע ומצות תלמוד תורה.

ומאחר שנתבאר דמצות ק"ש יש בה ג"כ קיום מצות תלמוד תורה, יש עלינו לבאר מה שכתב הבית יוסף דק"ש לא סגי לענין שונה על אתר מפני דהוי כתחוננים, והנראה בזה דיש לדייק לשונו שכתב דק"ש לא חשיב לימוד לענין זה דדברי תחוננים ותפלה לחוד וכו' וק"ש כדברי תפלות הוא, ומדכתב לא חשיב לימוד לענין זה, משמע דלעולם ק"ש חשיב כתלמוד תורה, אלא רק לענין שברכת אהבה רבה תפטור ברכת התורה לא סגי בקורא ק"ש אחריה, וטעם הדבר נראה לפי מה שכתבו רבינו יונה והרא"ש שם דהא דבעינן שונה על אתר היינו מפני שעיקר ברכת אהבה רבה ניתקן על ק"ש, ואינו ניכר שמתכוין גם לשם ברכת התורה אלא אי"כ שונה על אתר, ולפי"ז יש לומר ג"כ דלא מהני ק"ש בתורת שונה על אתר, דהואיל ועיקר קריאתו בתורת ק"ש שבתפלה אינו ניכר שברכת אהבה רבה באה ג"כ על תלמוד תורה.

בשבילי התורה סימן ז אות א-ח יא יח כה מא

***

לרפ"ש, להנצחה ולהצלחה, ניתן
לתרום להוצאת העלון
מוסדות זרע ברך ת"ד 2093 צפת
zera.berach@gmail.com